

Sammanfattning

Fråga om rättegångshinder på grund av statsimmunitet. En arbetstagare som är både marockansk och svensk medborgare samt bosatt i Sverige hade en anställning som chaufför vid marockanska ambassaden i Sverige. Arbetstagaren väckte talan och yrkade skadestånd av marockanska staten och gjorde gällande att han utan laga skäl skiljts från sin anställning. Arbetsdomstolen har funnit att omständigheterna varit sådana att marockanska staten har rätt att underlåta att svara vid svensk domstol.

ARBETSDOMSTOLENBESLUT
2006-04-12
StockholmBeslut nr 47/06
Mål nr B 18/05**KLAGANDE**

Marockanska staten genom marockanska ambassaden i Sverige,
Kungsholmstorg 16, 112 21 STOCKHOLM
Ombud: advokaterna Magnus Wallander och Fredrik Norburg,
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB, Box 1711, 111 87 STOCKHOLM

MOTPART

K.A.i KISTA
Ombud och rättshjälpsbiträde: advokaten Per Arnstedt, Kungsgatan 29, 2 tr,
111 56 STOCKHOLM

SAKEN

Fråga om rättegångshinder på grund av statsimmunitet

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Stockholms tingsrätts, avd. 3, beslut 2005-01-21 i mål nr T 1755-04

Tingsrättens beslut, se bilaga.

Marockanska staten har yrkat att Arbetsdomstolen, med ändring av tingsrättens beslut, skall avvisa K.A:s talan.

K.A. har bestritt ändringsyrkandet och yrkat att Arbetsdomstolen skall fastställa tingsrättens beslut.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Båda parter har i Arbetsdomstolen åberopat skriftlig bevisning.

Parterna har till utveckling av talan i Arbetsdomstolen åberopat samma omständigheter som vid tingsrätten samt därutöver anfört sammanfattningsvis följande.

Marockanska staten

Enligt internationell sedvanerätt åtnjuter stater samt diplomatiska beskickningar, i egenskap av företrädare för främmande stat immunitet. Utgångspunkten är således att varken Marocko eller dess ambassad i Sverige har att svara inför svensk domstol.

Främmande stats beskickningar och dess personal intar en särställning i folkrätten. Av 2 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

följer att främmande stats beskickning och beskickningsmedlemmar jämte deras familjer och betjäning samt diplomatiska kurirer åtnjuter immunitet enligt den i Wien den 18 april 1961 undertecknade konventionen om diplomatiska förbindelser (Wienkonventionen). Enligt Wienkonventionen åtnjuter även servicepersonal anställd vid diplomatiska beskickningar, t.ex. chaufförer, immunitet. Även om sådan servicepersonal är medborgare i eller har hemvist i mottagarlandet måste mottagarlandet enligt artikel 38.2 i den nämnda konventionen ”utöva sin domsrätt över sådan person på sådant sätt, att fullgörandet av beskickningens uppgifter ej onödigtvis hindras”. Marockanska staten hävdar att utövandet av jurisdiktion i aktuellt mål inkräktar på hur marockanska staten organiserar och leder sin beskickning i Sverige.

Marockanska ambassaden i Sverige omfattar endast tolv personer, varav fem utgör servicepersonal. Av dessa är endast en person anställd som chaufför. Det är mycket viktigt för beskickningens funktion att chauffören utför sitt arbete på ett tillfredsställande sätt och att ambassadören kan lita på att så sker. K.A. var anställd som ambassadens chaufför och enligt ambassaden utförde han sina arbetsuppgifter på ett vårdslöst sätt. Han orsakade vid ett tillfälle en bilolycka vid vilken ambassadören skadades och fick söka sjukhusvård. Därefter tappade ambassadören helt förtroendet för K.A.

Enligt gällande folkrätt åtnjuter stat immunitet såvitt avser arbetstvister som rör anställningsförhållanden hos statens diplomatiska beskickningar i främmande stat. Detta gäller oaktat den anställdes, eller f.d. anställdes, nationalitet eller ställning hos beskickningen i fråga. Till stöd härför åberopas bl.a. ett avgörande av Högsta domstolen i Finland – KKO:1993:120 meddelat den 30 september 1993. I målet hade en finsk medborgare, anställd som sekreterare och översättare hos den turkiska ambassaden i Helsingfors, blivit uppsagd och bl.a. gjort gällande att uppsägningen var olaglig enligt finsk rätt. Högsta domstolen fann, med hänvisning till de arbetsuppgifter som sekreteraren utförde, att Turkiet åtnjöt statsimmunitet, trots att sekreteraren således var medborgare i Finland. Domstolar i bl.a. Tyskland, Storbritannien, Irland och Nya Zeeland har avvisat liknande arbetsrättsliga tvister på samma grund som i ovan refererade avgörande från Högsta domstolen i Finland. I några fall har det varit fråga om chaufförer anställda vid ambassader.

De begränsade undantag från statsimmuniteten som utvecklats i svensk rättspraxis skall tillämpas restriktivt och är inte aktuella i föreliggande fall. I arbetstvister som den förevarande kan t.ex. säkerhetspolitiska omständigheter och andra frågor som är mycket känsliga för den främmande staten komma upp till prövning. Det skulle naturligtvis vara mycket olämpligt om svensk domstol hade att pröva frågor om uppsägning av främmande stats ambassadpersonal av säkerhetsskäl och andra liknande orsaker.

I tingsrättens skäl anförs att anknytningsfakta till Sverige är starka i detta mål. Marockanska staten anser emellertid att tvisten har starkast anknytning till Marocko. För det första är K.A. av marockanskt ursprung och marockansk medborgare sedan födseln. Att K.A. därefter dessutom erhållit svenskt medborgarskap saknar betydelse. Vidare bör påpekas att K.A. inte har vidtagit några åtgärder för att avsäga sig sitt marockanska

medborgarskap. K.A:s marockanska medborgarskap var ett av huvudskälen till varför just K.A. anställdes av marockanska ambassaden. För det andra är arbetsstället i fråga en främmande stats beskickning. Enligt folkrätten är en beskickningslokal okränkbar i den meningen att den åtnjuter frihet från statliga ingrepp från mottagarstaten. För det tredje saknar det relevans – mot bakgrund av den särställning som personal vid ambassader har enligt folkrätten – att K.A. inte har haft någon hög ställning vid ambassaden. Marockanska staten menar att statsimmunitet i vart fall måste gälla i arbetstvister rörande samtliga de personalkategorier som åtnjuter skydd enligt Wienkonventionen. Som nämnts ovan tillhörde K.A. en av dessa kategorier.

Det bör även noteras att varken Sverige eller Marocko har ratificerat några internationella rättsakter som begränsar statsimmuniteten vad gäller arbetsrättsliga tvister. Det föreligger således inte någon skyldighet för Sverige att tillämpa 1972 års europeiska konventionen om statsimmunitet eller FN:s ”Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property” från år 2004. Dessa konventioner kan inte anses uttrycka någon svensk uppfattning i frågan. Vidare klargörs i artikel 4 i 2004 års konvention att konventionen inte kan tillämpas innan den har trätt i kraft i förhållande till de berörda staterna.

Det kan därutöver noteras att K.A:s anställning inte har uppkommit genom ett sedvanligt ömsesidigt privaträttsligt anställningsavtal, på det sätt som är normalt i svenska förhållanden, utan genom ett marockanskt myndighetsbeslut fattat av Marockos utrikes- och samarbetsministerium. Likaså upphörde K.A:s anställning genom ett marockanskt myndighetsbeslut. K.A:s talan innefattar således en överprövning av offentligrättsliga beslut fattade av främmande stat. Tvisten rör inte sådana åtgärder av kommersiell eller privaträttslig karaktär som i vissa fall har ansetts falla utanför statsimmuniteten. För det fall K.A. är missnöjd med ovan nämnda myndighetsbeslut, har han rätt att klaga hos den aktuella marockanska myndigheten, dvs. Marockos utrikes- och samarbetsministerium. K.A. kan även föra talan vid administrativ eller allmän domstol i Marocko.

En helhetsbedömning ger således vid handen att marockanska staten har rätt att underlåta att svara vid svensk domstol i förevarande mål.

K.A.

Frågan om immunitet måste avgöras efter en helhetsbedömning. K.A. är bosatt i Sverige sedan tolv år tillbaka och är svensk medborgare. Sedan han blev svensk medborgare har han endast besökt Marocko vid två tillfällen. Det arbete som han har utfört åt marockanska ambassaden har inte på något sätt varit av officiell natur eller relaterat till marockanska statens suveräna aktiviteter. Han har arbetat som chaufför och haft som uppgift att skjutsa ambassadens tjänstemän runt om i Stockholm. Hans arbetsställe har således inte varit specifikt inom ambassaden.

Arbetsdomstolen har i sin praxis, förutom reglerna i den europeiska konventionen om statsimmunitet, beaktat den anställdes position samt omständigheterna i övrigt rörande anställningsförhållandet. K.A. sökte arbetet som chaufför hos ambassaden efter att ha sett en annons, författad på svenska, hos arbetsförmedlingen. Vid kontakt med ambassaden efterhördes aldrig K.A:s medborgarskap. Det bestrids därför att hans marockanska medborgarskap skulle vara ett av huvudskälen till att han anställdes. K.A:s anställning måste anses ha föregåtts av ett sedvanligt anställningsförfarande. Vidare har K.A. inte haft någon hög ställning vid ambassaden.

K.A. kan naturligtvis inte bestrida att myndighetsbeslut om hans anställning föreligger, då det uppenbart finns ett sådant beslut. Det bestrids dock att myndighetsbeslutet skulle ha den rättsliga betydelse som marockanska staten hävdar. Det har i K.A:s fall varit fråga om ett vanligt privaträttsligt anställningsavtal.

Marockanska staten har anfört att K.A. har möjlighet att klaga på det myndighetsbeslut som ligger till grund för hans anställning hos Marockos utrikes- och samarbetsministerium eller vid administrativ eller allmän domstol i Marocko. K.A. anser dock inte att hans rättigheter är tillgodosedda genom en sådan prövning. K.A. ser ingen möjlighet att få en rättvis prövning av tvisten om marockanska staten skulle åtnjuta statsimmunitet i Sverige i denna tvist.

Det faktum att K.A. är svensk medborgare och stadigvarande bosatt i Sverige leder till att han inte omfattas av immuniteten för servicepersonal vid beskickningar. K.A. åtnjuter därmed ingen diplomatisk immunitet. Wienkonventionen reglerar för övrigt inte på något sätt den nu uppkomna arbetsrättsliga tvisten. Den europeiska konventionen om statsimmunitet stadgar heller inget undantag för individer som åtnjuter diplomatisk immunitet. Vad gäller FN:s ”Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property” från år 2004 kan den ses som ytterligare ett ställningstagande i folkrätten för att arbetstvister inte skall omfattas av staters suveräna immunitet.

Gällande folkrätt kan inte, som marockanska staten gjort gällande, tolkas så att en stat åtnjuter immunitet vid främmande stats domstol i arbetstvister som avser anställningar på diplomatiska beskickningar oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet. Andra avgöranden än de av motparten åberopade samt utländsk lagstiftning och internationella akter visar på motsatsen. Vad gäller utländska avgöranden kan följande anföras. Belgisk domstol har avgjort ett mål som gällde en uppsagd chaufför med portugisiskt medborgarskap som var anställd vid marockanska ambassaden i Belgien. Arbetsdomstolen i Belgien fastslog i målet att en stat, vid uppsägning av en anställd, företar en kommersiell handling på samma sätt som ett privaträttsligt subjekt gör och att staten inte kunde hävda immunitet inför belgisk domstol. Även schweizisk domstol har förklarat att en stat inte åtnjuter immunitet i en tvist rörande ett anställningsförhållande, i vilket arbetstagaren inte hade några arbetsuppgifter som kunde hänföras till statens suveräna handlande och att detta gällde även då arbetstagaren var medborgare i den sändande staten.

Vad som skiljer en stor del av de av marockanska staten åberopade rättsfallen från denna tvist är att det i de fallen har varit fråga om anställda vars arbetsuppgifter varit starkt knutna till utövandet av en stats suveräna handlande. Exempel på sådana yrkesgrupper är privatsekreterare, vilket det finska rättsfallet KKO:1993:120 illustrerar, personer som arbetar med att tolka eller upprätta koder, översättare, och annan personal som anförtros uppgifter som hänför sig till en suverän stats säkerhet eller grundläggande intresse. K.A., som var chaufför, kan inte anses falla in under denna kategori av anställda. Marockanska ambassaden har inte heller visat att det föreligger några säkerhetsrisker som föranleder att K.A. skall fråntas sin anställning.

Vid en helhetsbedömning i det föreliggande fallet måste det anses uppenbart att den marockanska staten inte kan hävda immunitet. K.A. har en stark anknytning till Sverige. Hans arbetsuppgifter har inte varit anknutna till utövandet av en stats suveräna handlande. Det finns inte någon realistisk möjlighet för K.A. att föra talan i någon annan domstol än svensk domstol. K.A. skulle därför bli rättslös i detta fall. Tingsrätten har gjort en korrekt bedömning och beslutet skall därför fastställas.

Skäl

K.A. har i tingsrätten yrkat att den marockanska staten skall förpliktas betala allmänt och ekonomiskt skadestånd till honom på grund av att han utan laga skäl skiljts från sin anställning som chaufför vid marockanska ambassaden i Stockholm.

Marockanska statens inställning är att marockanska staten inte är skyldig att svara vid svensk domstol i detta mål och att K.A:s talan därför skall avvisas.

En utgångspunkt vid bedömningen av om svensk domsrätt föreligger i ett fall som detta är att stater och diplomatiska beskickningar i egenskap av företrädare för främmande stat åtnjuter immunitet.

Immunitet anses emellertid kunna åberopas endast i tvister som rör statsakter i egentlig mening, men däremot inte när en tvist angår åtgärder av kommersiell eller eljest privaträttslig karaktär som immunitetssubjektet har företagit. Om ett visst handlande skall anses vara av sådan karaktär att statsimmunitet får åberopas torde i praktiken bli beroende av en helhetsbedömning av de omständigheter som, med hänsyn till immunitetens syften, i den föreliggande situationen talar för och emot rätten att åberopa immunitet (se NJA 1999 s. 821).

Frågan i detta mål är därmed om marockanska ambassadens åtgärd att anställa – och säga upp – K.A. kan anses vara av sådan karaktär att statsimmunitet får åberopas.

I den folkrättsliga litteraturen har tidigare hävdats att immunitet generellt skulle vara påkallad i tvister som grundar sig på ett anställningsavtal mellan ett immunitetssubjekt och dess anställda. Genom tillkomsten av den av

Europarådet år 1972 antagna europeiska konventionen om statsimmunitet, som inte tillträtts av Sverige, har emellertid en begränsning av denna princip kommit till uttryck. Konventionen innehåller som huvudregel att en fördragsslutande stat inte kan åberopa statsimmunitet mot en annan fördragsan-sluten stats domsrätt, om målet rör ett anställningsförhållande mellan staten och en anställd och arbetet utförs på forumstatens territorium (artikel 5, första punkten). Inom området har därefter tillkommit ytterligare en konven-tion, "United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property" från år 2004 som innehåller samma huvudregel (artikel 11, första punkten). Den sistnämnda konventionen har undertecknats av såväl Sverige som Marocko men har inte ratificerats av någon av staterna. Kon-ventionen har inte trätt ikraft.

I artikel 5 i Europarådets konvention och i artikel 11 i FN- konventionen anges undantag när statsimmunitet trots allt kan åberopas i en tvist rörande ett anställningsförhållande av ovan nämnt slag, dvs. då arbete utförs på forumstatens territorium. Den anställdes medborgarskap har därvid bety-delse. Enligt Europarådets konvention äger således en stat åberopa immunitet t.ex. om den anställda är medborgare i den anställande staten vid tidpunkten för rättegångens inledande. Samma sak gäller enligt FN-konventionen, dock med undantag för fall då den anställda är stadigvarande bosatt i forumstaten.

Vid bedömningen av frågan om immunitet i tvister om anställningsförhållan-den bör vidare uppmärksammas att det i Europarådets konvention, artikel 32, påpekas att konventionen inte avser att begränsa de privilegier och dispenser som hör till de diplomatiska representationernas verksamhet. I FN-konven-tionen finns i artikel 3 en bestämmelse med liknande innehåll.

De nu nämnda konventionerna är inte bindande för Sverige. Bestämmelserna i konventionerna och de principer de ger uttryck för kan ändå ge ledning vid bestämmandet av innehållet i rådande internationell sedvanerätt på området.

Arbetsdomstolen har under senare tid i två avgöranden (AD 2001 nr 96 och 2004 nr 26) behandlat frågor om en stats rätt att åberopa immunitet i anställ-ningstvister, där arbetet utförts i Sverige och således på forumstatens territo-rium. Arbetsdomstolen fann i det första fallet, som gällde en cypriotisk med-borgare bosatt i Sverige, att statsimmunitet fick åberopas. Tvisten gällde huruvida en omplacering av den anställda från Sverige till Cypern var att betrakta som en uppsägning av denne. I det andra fallet, som gällde en svensk medborgare bosatt i Sverige, fann domstolen däremot att immunitet inte fick åberopas. Den tvisten gällde frågan huruvida en anställning skulle anses gälla tills vidare. Det kan noteras att det inte i något av fallen rörde sig om anställningsförhållanden vid en främmande stats beskickning utan vid en statlig turistbyrå respektive ett statligt utrikeshandelsinstitut.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning i förevarande mål.

Utredningen visar att marockanska ambassaden har tolv anställda varav fem utgör servicepersonal, och att endast en, K.A., är anställd som chaufför hos ambassaden. Av utredningen framgår vidare att K.A. är född i Marocko och

marockansk medborgare. Han är bosatt i Sverige sedan tolv år tillbaka och har även erhållit svenskt medborgarskap.

Det saknas anledning att ifrågasätta marockanska statens uppgift om att K.A:s marockanska ursprung och medborgarskap varit av avgörande betydelse vid anställningen av honom som chaufför vid ambassaden.

Det synes ostridigt att det i K.A:s arbetsuppgifter har ingått att vara chaufför åt ambassadören, dvs. betjäna ambassadören i hennes egenskap av den marockanska statens diplomatiska representant i Sverige. Enligt marockanska staten hör uppsägningen av honom samman med hans sätt att sköta dessa arbetsuppgifter. Beslutet om uppsägningen får mot bakgrund härav anses röra marockanska statens sätt att organisera och leda sin beskickning i Sverige. Sammantaget finner Arbetsdomstolen omständigheterna vara sådana att beslutet rörande uppsägning av K.A., trots att han är medborgare även i Sverige och bosatt här, får anses omfattas av statsimmuniteten. Marockanska statens överklagande skall därför bifallas.

Sammanfattning och rättegångskostnader

Vad Arbetsdomstolen anfört i det föregående innebär att tingsrättens beslut skall ändras och K.A:s talan i målet avvisas.

Vid denna utgång har Marockanska staten rätt att få ersättning för sina rättegångskostnader i målet. Marockanska staten har yrkat ersättning med 62 615 kr, varav 60 000 kr avseende ombudsarvode. K.A. har vitsordat 15 timmars arbete á 1 500 kr, för ombudsarvode. Arbetsdomstolen finner det yrkade beloppet skäligt.

Slut

1. Med ändring av tingsrättens beslut avvisar Arbetsdomstolen K.A:s talan i målet.
2. K.A. skall ersätta marockanska staten för dess rättegångskostnader i Arbetsdomstolen med sextiotvåusensexhundrafemton (62 615) kr, varav 60 000 kr för ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för detta beslut till dess betalning sker.
3. Arbetsdomstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen till Per Arnstedt för det biträde han vid tingsrätten och i Arbetsdomstolen lämnat K.A. med trettiosjutusenåttahundra (37 800) kr för arbete, varav 7 560 kr utgör moms.

Ledamöter: Inga Åkerlund, Cathrine Lilja Hansson och Kristina Andersson.
Enhälligt.

Sekreterare: Kristina Andersson

Tingsrättens beslut (ledamot: Henrik Fieber)

Handlingarna i målet genomgås varvid antecknas följande.

K.A. har i ansökan om stämning yrkat förpliktigande för marockanska staten att till honom betala såväl allmänt som ekonomiskt skadestånd. Som grund för sitt yrkande har han i huvudsak anfört att han utan laga grund blivit avskedad, alternativt uppsagd, från sin anställning vid Marockos ambassad i Stockholm.

Tingsrätten har utfärdat stämning i målet och tillställt denna Marockos ambassad i Stockholm. Ambassaden har ingått i svaromål varvid man bestritt käromålet på vissa närmare angivna grunder samt, som ambassaden får förstås, yrkat att käromålet skall avvisas p.g.a. att marockanska staten åtnjuter statsimmunitet. Tingsrätten valde i detta läge att kalla parterna till ett sammanträde för muntlig förberedelse för att utreda frågan om immunitet. Ambassaden uppgav dock, genom en diplomatisk not tillställd Utrikesdepartementet i Stockholm, att man inte avsåg hörsamma kallelsen med hänsyn till att delgivning av stämning inte ägt rum på sätt som erfordras vad gäller kommunikationer med diplomatiska beskickningar. Tingsrätten valde därför att begära Justitiedepartementets bistånd med att delge marockanska staten. Justitiedepartementet har gett tingsrätten besked om att marockanska staten är delgiven stämning i målet. Marockanska staten har inte inom föreskriven tid inkommit med något vidare svaromål.

Beredd tillfälle att inkomma med yttrande över frågan om statsimmunitet har K.A. anfört följande. Frågan om immunitet måste avgöras efter en helhetsbedömning och denna helhetsbedömning skall utmynna i att svensk lag skall vara tillämplig för den aktuella arbetstvisten. Han har varit bosatt i Sverige sedan lång tid och är svensk medborgare sedan 12 år tillbaka. Alltsedan han blev svensk medborgare har han besökt Marocko vid blott två tillfällen och "känner sig" mer svensk än marockansk. Han har merparten av sina släktingar boende i Sverige och har sålunda varken medborgerliga eller sociala band med marockanska staten. Det arbete som han har utfört åt marockanska ambassaden har inte på något sätt varit offentligt eller av officiell natur direkt för ambassaden. Han har arbetat som chaufför och hans arbetsställe har inte varit specifikt inom ambassaden utan arbetet som chaufför har varit att skjutsa ambassadens tjänstemän runt om i Stockholm. Han vill sammanfattningsvis peka på att det inte finns någonting som skulle kunna vara väsentligt ur immunitetsfråga, utan tvisten som sådan är en tämligen okomplicerad arbetstvist. Marockanska ambassaden har utan grund avskedad K.A. och svensk lag måste naturligtvis tillämpas när det gäller en svensk medborgare.

Efter genomgång av handlingarna i målet meddelar tingsrätten beträffande yrkandet om avvisning på grund av immunitet följande

BESLUT

Vad marockanska ambassaden anfört om immunitet skall, trots dess invändning om att stämning inte har skett på rätt sätt, komma marockanska staten till godo. Tingsrätten har härmed att ta ställning till om käromålet skall avvisas p.g.a. att marockanska staten åtnjuter statsimmunitet.

Marockanska staten är självklart ett sådant rättssubjekt som i och för sig kan åtnjuta statsimmunitet. Med hänsyn till de starka anknytningsfakta till Sverige som föreligger i denna anställningstvist – särskilt att K.A. är svensk medborgare, att arbetet i sin helhet utförts i Sverige vid ett fast arbetsställe i Stockholm samt att K.A. inte haft någon hög ställning vid den marockanska ambassaden – finner tingsrätten vid en helhetsbedömning att marockanska staten inte har rätt att underlåta att svara vid svensk domstol i förevarande mål p.g.a. immunitet. Invändningen om rättegångshinder på den grunden skall därför lämnas utan bifall.